

مبانی تطبیق پذیری قوانین اسلامی با تحولات اجتماعی

سید مصطفی محقق داماد

اسلامی جایگاه والا و رفیعی دارد. با این همه می دانیم که حقوق اسلامی تماماً الهی و مقدس بوده و از همین رو تغییرناپذیر است. اما پرسشهایی نیز همواره مطرح است که چنین حقوقی به چه کیفیت با تحولات اجتماعی رویارویی می گردد؟ و آیا اساساً حقوق اسلامی دگرگون‌ناپذیر است و یا بدون آنکه به اساس و اصول آن خدشه‌ای وارد شود می تواند با تحولات اجتماعی مطابقت کند؟ پرسشهای فوق مسأله تطبیق پذیری حقوق اسلامی را با شرایط اجتماعی مطرح می سازد و اگرچه پیشتر درباره آن بتفصیل سخن گفته شده، اما هنوز

از مسائل بنیانی فلسفه‌های حقوقی، فرآیند تقابل بین ارائه نظریه‌های حقوقی و تحولات اجتماعی است.^۱ حقوقی که همپراز قوانین طبیعی محسوب شده و تغییرناپذیر به شمار آمده، از سویی همواره رویاروی تحولات اجتماعی قرار می گیرد و از سوی دیگر آثار تحولات اجتماعی نیز آنچنان ژرف است که مفاهیم و نهادهای قانونی را دگرگون ساخته و ضرورت وضع قوانین بدیع را محسوس می نماید. مسأله تحولات اجتماعی و نظریه پذیری حقوقی در فلسفه حقوق

